

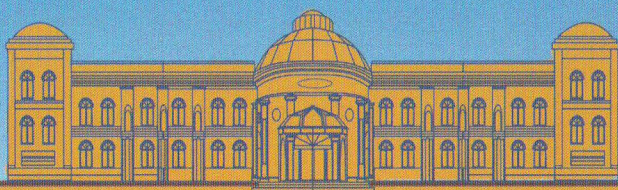
Національний університет  
«Одеська юридична академія»  
Кафедра кримінального процесу  
Рада молодих вчених



МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

СУЧАСНЕ КРИМІНАЛЬНЕ  
ПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНИ:  
ДОКТРИНА, НОРМАТИВНА  
РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ТА ПРАКТИКА  
ФУНКЦІОНУВАННЯ



Одеса | Україна  
17 квітня 2015 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Национальний університет «Одеська юридична академія»

Рада молодих вчених

Кафедра кримінального процесу



**СУЧАСНЕ КРИМІНАЛЬНЕ  
ПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНИ:  
ДОКТРИНА, НОРМАТИВНА  
РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ТА ПРАКТИКА  
ФУНКЦІОНУВАННЯ**

**Матеріали  
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

*17 квітня 2015 року*

Одеса  
2015

### ЩОДО ДЕЯКИХ ТИПОВИХ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ ПРИ САМООБМОВІ ПІДОЗРЮВАНОГО

При дослідженні невербальної інформації ми намагалися виявити наглядні ситуації, які демонстрували би всю палітру психофізіологічного стану будь-якої особи, що є учасником кримінального провадження для виявлення ознак надання недостовірної інформації і дослідження цього процесу. Для цього ми вивчали анкети опитування слідчих та оперативних працівників, аналізували матеріали кримінальних проваджень, були присутніми під час проведення багатьох слідчих дій та інших заходів. І результати проведених дій свідчать про значну наочність в самообмові підозрюваного. Яку наразі ми і досліджуємо для виокремлення значення та місця невербальної інформації в цьому процесі. Ця робота є нарисом нового напрямку дослідження невербальної інформації у кримінальному провадженні і початком роботи у цій сфері – сфері самообмови окремої особи.

Особа надає показання у певній обстановці, що обумовлена комплексом об'єктивних і суб'єктивних чинників та інших елементів, які в сукупності складають конкретну ситуацію. При цьому формування слідчих ситуацій самообмови знаходиться в опосередкованій залежності від його класифікації, умов, чинників і ознак. З огляду на вищезазначене класифікацію слідчих ситуацій самообмови варто провести за наступними підставами:

I. Залежно від стадії розслідування:

- самообмова як вихідна позиція підозрюваного на початковій стадії розслідування;
- самообмова підозрюваного на наступній стадії розслідування;
- самообмова підозрюваного на заключній стадії розслідування.

II. Залежно від інтересів учасників провадження:

- конфліктні;
- безконфліктні.

III. По відношенню до можливості вирішення поточних завдань кримінального провадження та розкриття самообмови:

- сприятливі;
- несприятливі.

IV. Відповідно до ознак злочинної події:

- типові (узагальнюючі самообмову);
- нетипові (специфічні, окремі, індивідуальні) з не характерними якісними і кількісними даними.

Кожна слідча ситуація самообмови має унікальний комплекс умов, які представлені у вигляді компонентів:

- психологічного характеру;
- фізіологічного характеру;
- інформаційного характеру;
- процесуального характеру;
- тактичного характеру;
- організаційно-управлінського характеру;
- матеріально-технічного характеру.

З огляду на вищезазначене можна виділити наступні типові слідчі ситуації у провадженнях, де має місце самообмова підозрюваного:

1. Визнання підозрюваним своєї вини проявляється в повній щирій демонстрації провини в розслідуваній злочинній події та викладі всіх обставин провадження.

2. Визнання підозрюваним своєї вини проявляється в повній щирій демонстрації провини в розслідуваній злочинній події та викладі обставин провадження в поєднанні з обмовою інших осіб.

3. Визнання підозрюваним своєї вини проявляється в повній щирій демонстрації провини в розслідуваній злочинній події та викладі обставин провадження з приховуванням ролі співучасників.

4. Визнання підозрюваним своєї вини проявляється в повній щирій демонстрації провини в розслідуваній злочинній події та викладі обставин провадження щодо вчинення одного або кількох злочинів в поєднанні з самообмовою в інших злочинах.

5. Визнання підозрюваним своєї вини проявляється в демонстрації провини з частковою зміною показань про свою роль і ролі співучасників в розслідуваній злочинній події.

6. Визнання своєї вини підозрюваним, яке поєднується з тимчасовою відмовою від дачі показань, а далі дачею неправдивих (неповних) показань.

7. Під виглядом визнання своєї вини підозрюваний імітує каєття (визнання провини в одному або кількох злочинах) з метою уникнення кримінальної відповідальності за інший злочин (злочини).

8. Під виглядом визнання своєї вини підозрюваний умисно обмовляє себе у вчиненні злочинного діяння, а виклад обставин події помилковий, спотворений.

9. Під виглядом визнання своєї вини підозрюваний обмовляє себе у вчиненні злочинного діяння, але виклад обставин події помилковий, спотворений. Має місце впевненість підозрюваного у власній винності.

Сформовані нами слідчі ситуації при самообмові підозрюваного є типовими, які найчастіше зустрічаються у практиці розслідування кримінальних проваджень. Однак кожна з них унікальна і має власний комплекс криміналістично-значущих ознак (вербальних, невербальних), які варто дослідити більш детально відповідно до основ криміналістичного аналізу окремих видів злочинів (наприклад, щодо елементів криміналістичної характеристики, можливостей класифікації за певними підставами, особливостей розслідування на початковому, наступному та завершальному етапі розслідування тощо).

### Марочкін О.І.

кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник  
сектора дослідження проблем судової, слідчої та прокурорської діяльності,  
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сталіна  
Національної академії правових наук України

### МОТИВИ ПРИЙНЯТТЯ СЛІДЧИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Відродження України як суверенної, демократичної та правової держави потребує посилення правових гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина у кримінальному провадженні. Виконанню цих завдань сприяє вимога законодавця щодо мотивування процесуальних рішень слідчого, що дає можливість зробити висновок про їх раціональність.

Одним із елементів мотивування процесуальних рішень є мотиви його прийняття, викладення яких слідчим в тексті рішення надає йому переконливості та робить зрозумілим для всіх учасників кримінального провадження. *Мотиви прийняття рішень* – це сукупність міркувань та доводів, за якими слідчий дійшов до свого рішення і які він наводить на підтвердження правильності своїх висновків. Мотиви є внутрішніми процесами, причинами, що спонукають слідчого діяти певним чином та визначають спрямованість відповідної дії. Мотиви рішення слідчого мають відобразити його знання

про конкретні обставини кримінального правопорушення, які підлягають доказуванню. Інакше кажучи, в основу мотивування покладено знання слідчого безпосереднє та опосередковане, яке у своїй єдності визначає рівень, достатній та необхідний для прийняття правомірною рішення.

Мотиви поділяються на фактичні, правові та етичні. Усі вони діалектично взаємопов'язані між собою: кожному виду мотивів притаманний власний об'єкт та структура, обумовлена його об'єктом. Наведені системно у рішенні слідчого, мотиви відображають процес формування його внутрішнього переконання.

*Фактичні мотиви* прийняття рішення повинні відповідати обставинам, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК). Об'єктом фактичних мотивів є обґрунтування слідчим правильності та достатності свого знання про факти, які мають значення для правильного проведення досудового розслідування, та суб'єктивне процесуальне оформлення цього знання й розуміння об'єктивних обставин кримінального правопорушення у відповідному процесуальному рішенні. До структури фактичних мотивів, поряд із судженнями, які ґрунтуються на аналізі доказів та обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, входять і інші елементи. До них належать доводи, які базуються на різному роду положеннях природознавчих наук (медицини, криміналістики), на професійному та життєвому досвіді. Фактичні мотиви відображають аналіз досліджених джерел доказів з точки зору допустимості, належності, достовірності або вірогідності інформації, яка в них міститься. Обов'язковим структурним елементом фактичних мотивів є доводи, в силу яких визнано достовірною інформацію, яка міститься в одних джерелах доказів, та невідповідною фактам в інших. Така достатність та необхідність визначаються сукупністю необхідних доказів, на основі яких приймаються конкретні процесуальні рішення. Тож, *фактичні мотиви* – це судження слідчого з фактичних питань, засновані на правильному розумінні ним об'єктивної дійсності (тобто знанні), перш за все, обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та умінні вірно й обґрунтовано навести своє знання у рішенні.

Оскільки процесуальне рішення слідчого є актом застосування права, у ньому мають бути наведені *правові (юридичні) мотиви*, які розкривають його правову підставу. Такою підставою є відповідність наведених у рішенні фактів та обставин нормам матеріального та кримінального процесуального права. Тому об'єктом правових мотивів виступають обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, у їх правових ознаках. Фактичні мотиви завжди співвідносяться слідчим з тими правовими ознаками, якими у законі описано конкретний склад кримінального правопорушення.

Правовими мотивами є судження, засновані на нормах матеріального (перш за все, кримінального) та кримінального процесуального права. Об'єктом правових мотивів процесуального рішення виступає юридичне (нормативне) обґрунтування висновків з питань про кваліфікацію кримінального правопорушення, винуватість обвинуваченого у його вчиненні, обставин, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності. До структури правового мотиву входять, зокрема, судження слідчого, засновані на положеннях, які сформульовані в нормах матеріального і процесуального права, на тлумаченні законів, які містяться у роз'ясненнях Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, Пленуму Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Правові мотиви, які наводяться слідчим у рішенні, є різновидом тлумачення правових норм – казуальним (індивідуальним), шляхом роз'яснення ним суті відповідного нормативного акту.

Правові мотиви процесуальних рішень слідчого поділяються на матеріально-правові та кримінальні процесуальні. Неодмінною умовою перших є правильне і точне застосування норм кримінального права, оскільки вони опосередковують правильність кваліфікації кримінального правопорушення (йдеться про відповідність обставин, встановлених під час досудового розслідування, диспозиції конкретної кримінально-правової норми). Що стосується кримінальних процесуальних мотивів, то вони спрямовані на розкриття конкретної вимоги кримінального процесуального закону, що пред'являється до того чи іншого процесуального рішення слідчого, тобто на

обґрунтування правомірності даного процесуального акту. Такі мотиви, що наводяться у рішенні слідчого, дають можливість зробити висновок щодо обсягу його повноважень на прийняття того чи іншого рішення, а також умов для його прийняття. Йдеться про юридичну якість процесуального акта. Таким чином, *правові мотиви* – це судження слідчого з питань права, засновані на вірному його розумінні, які відображають правосвідомість слідчого у процесуальних рішеннях.

Об'єктом етичних мотивів процесуальних рішень слідчого є не тільки обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання, але й моральна оцінка особи та дій підозрюваного (обвинуваченого), потерпілого, обставин кримінального правопорушення тощо. Етичні мотиви рішення слідчого також опосередковують застосування норм моральності при оцінці характеру й ступеня суспільної небезпеки дій особи та наслідків, що настали, тощо. Більш того, характеристика обвинуваченого, інших осіб, яка наводиться у процесуальних рішеннях слідчого, також має відповідати нормам етики та добropорядного відношення до особи. Так, відповідно до ч. 1 ст. 88 КПК докази, які стосуються судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень, що не є предметом цього кримінального провадження, а також відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого є недопустимими на підтвердження винуватості підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Таким чином, *етичними мотивами* є судження слідчого з питань етики та моральності, засновані на вірному розумінні ним загальнолюдських норм моральності та етичних норм професійної діяльності, які відображають духовні цінності слідчого та його громадянську позицію.

В підсумку зазначимо, що всебічне, повне та об'єктивне викладення у рішенні мотивів його прийняття забезпечує правову визначеність процесуального рішення, є необхідним складником дотримання прав та законних інтересів учасників кримінального провадження.

*Топорецька З.М.*

кандидат юридичних наук, асистент кафедри правосуддя юридичного факультету,  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

## КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ

Термін «криміналістичне забезпечення» з'явився в юридичній науці доволі недавно. Так, вперше його було вжито у 1979 році В. Г. Коломацьким під час лекції академії МВС СРСР. Після цього вказаний термін починає активно досліджуватися та використовуватися у науковій літературі.

Дослідженню питань криміналістичного забезпечення розслідування в різні роки присвячена увага таких провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, як: О. В. Батюк, Р. С. Белкін, В. І. Галаган, Є. К. Горячев, А. В. Іщенко, В. Г. Коломацький, І. П. Красюк, В. Г. Лісогор, Є. Д. Лук'яничков, В. В. Матвієнко, В. О. Образцов, М. А. Погорєцький, В. Ю. Сокол, Ж. В. Удовенко, О. І. Чучукало та багатьох інших. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування окремих видів злочинів досліджувалися на рівні докторських та кандидатських дисертацій такими вченими, як: В. В. Лисенко, Л. П. Паламарчук, К. Є. Поджаренко, В. А. Сас, Д. Ю. Стригун, О. В. Таран, А. В. Хірсін та інші.

При цьому в науковій літературі термін «криміналістичне забезпечення» вживається в різних комбінаціях. Зокрема, В. В. Матвієнко говорить про криміналістичне забезпечення методики розслідування злочинів; О. І. Чучукало, Ж. В. Удовенко приділяють увагу криміналістичному забезпеченню доказування; В. Г. Лісогор – криміналістичному забезпеченню збереження таємниці досудового слідства; Карнаухов О. В. – крими-